

WUINGILAH



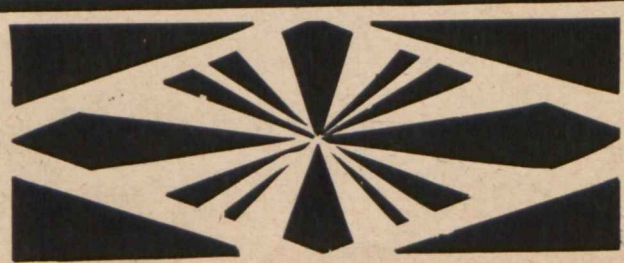
NR

CM

KANDJUAND

19

38



SISUKORD:

- Alatut süvendama — Dir. H. Jänes.
Õpilaskonnale — Mihkel Saks.
„Tunglakandjate“ veergudelt peegeldub meie arenguline tase — „Tunglakandjate“ toimetus.
Soome töu iseloomust — Mihkel Saks.
Kodu — Meinhard Saks.
Inimene, kellest me tunneme rõõmu — RG ja RK Õpilaskond.
Jaamas — Virve Mets.
Meie ja kultuur — Mihkel Saks.
Sügiseidüll — Endel Kukk.
Hõiskab vaid sügis — E. Kukk.
Minu reisust Leetu — Ants Sepp.
Sügiskased — Meinhard Laks.
Õpilane, teater ja kino — Elmerice Lill.
Lubjakivid — Oskar Nurkse.
Kevadõhtu Peipsi ääres — Endel Soidla.
Sügis — Irene Johari.
Kodust lahkumine — Aime Prost.
Näpunäiteid algajale fotograafile — Roman Tiivas.
Kiri Inglismaalt — Nancy.
Vana postimees — Anatoli Sudela.
Linnulennult koolielust — Aimar Romman.
Paremaid tagajärgi RG, RP ja RK Spordiringi kergejõustiku võistlusil 20. ja 21. sept. s. a.
Mitmesugust.
Bibliograafia.
Malet ja ristsõnu.

Kaane kavand Robert Kellolt.
Joonistused Paul Tambekilt.

TOIMETUSE KOLLEEGIUM:

Direktor H. Jänes; õpetajad: J. Meerits, J. Blauberg, J. Erm, A. Oglas, H. Jõulmaa, H. Pauskar, A. Laasi ja M. Madise.

HÕIMUTÖÖ NUMBER

Tunglakandjad

RAKVERE GÜMNAASIUMI, PROGÜMNAASIUMI JA REAALKOOLI
ÕPILASKONNA AJAKIRI

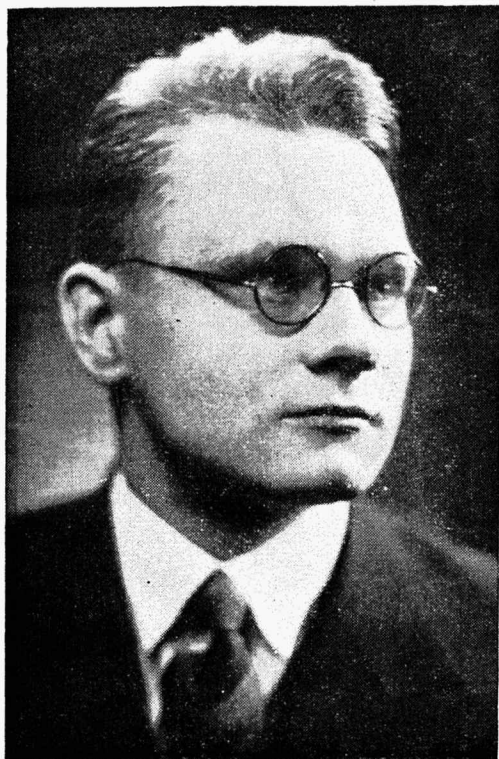
II AASTAKA KIRJALDUSRAAMATUKEVA. NOVEMBER 1938

Nr. 3 (7)

№.

Sf. 6353

Alatut süvendama...



Direktor H. JÄNES.

Soovin õpilastele alanud õppeaastaks suurt töötahet ja lakkamatut indu. Ärge piirduge ainult õppeülesannetega, vaid rakendage end hoogvasti tegevusse ka mitmesuguseil omaharrastuste aladel. Valigu igaüks Teist sobiv ning vastav tegevusala neist rohkeist meie koolide juures tegutsevaist ringidest ja noorteorganisatsioonidest ja püüdke viia isetegevus meie koolides sellisele kõrgusele, et see rahuldaks kõiki Teid täiel määral. Uue koolimaja valged ning avarad ruumid, kuhu meil on õnn asuda juba lähemal ajal, peaksid kõigiti soodustama ka õpilaste isetegevustööd.

„Tunglakandjad“ on üks sektor meie isetegevuseringis. Püüdke oma häälekandjat kujundada ja arendada selliseks, et see huvitaks igaüht Teist ja et see oleks Teile asendamatuks seltsiliseks ja ergutajaks Teie koolitöös.

Rakveres, 12. okt. 1938. a.

H. Jänes,
direktor.

Õpilaskonnale.

Tänavu alustab meie õpilaskond kolmandat tegevusaastat. Enamik meist on ta sünni üle elanud ja on ise kaasa töötanud meie „riigis“. On ju õpilaskond nagu riik. Siin teistega ringides koos töötades leitakse, et üksiku inimese tahe ainuüksi ei ole veel kõik. Tuleb aru saada ka teistest, nende tahtmisest, nende kavatsusist ja iseloomust. See kõik loob aluse solidarismile, sellele nõiasõnale, mis peab meie riikliku organisatsiooni välja viima ta sisekriisidest. Seega on õpilaskonnal riikliku mõtteviisi kasvatusse seisukohast väga suur tähtsus.

Aga õpilaskond valmistab ette mitte ainult iseseisvalt mõtlemaid riigikodanikke, vaid siin võib iga õpilane tegelda omal huvialal. Meil on rikkalikult ringe, alates majanduslikest, nagu kooperatiiv ja lõpetades kõrgete usupõhimõtetega tegelevatega, nagu seda on usulis-eetiline ring. Selle kõrval ei ole unustatud ka keha, kuna siin töötab ka Spordiring. Me teame, et igapäevaste meist huvitab mõni aine eriti, aga meil pole võimalust sellega tegelda rohkem kui õppetun-

ni kitsais piirides. Kuid siin tuleb abiks õpilaskond oma ringidega. Igaüks võib siin leida endale sobiva ringi ja kui mitte, siis võib ta koos oma mõtteosalistega asutada uusi. Takistus selleks ei tehta. Ringides tutvume ka ringide koosolekute korraldamisega ja arendame oma sõnaosavust, et hiljem ellu astunult võiksime korralikult haritlase ülesandeid täita, käies piibellikult moto järgi: Ära pane oma küünalt vaka alla.

Seega on õpilaskonnal suured ülesanded. Kuid neid ülesandeid saab õpilaskond täita ainult siis, kui õpilased ei jää ainult passiivseiks päältvaatajaiks, vaid võtavad aktiivselt, jõukohaselt osa isetegevusest, kas tegeldes ringides, klassiühiskonnas või kaastööd tehes kooli ajakirjale. See, et kõik õpilased isetegevusest osa võtaksid, on õpilaskonna juhtivate suurimaks südamesooviks. Ja meie usume, et õpilased tõepoolest täidavad seda me soovi ja meie võime õpilaskonna töö tänavuseks lootsungiks seada: „Kõik õpilased aktiivsele isetegevusele.“

M i h k e l S a k s.

„Tunglakandjate“ veergudelt peegeldub meie arneguline tase...

Käesoleva õppeaasta algul ilmub meie kooli ajakirja „Tunglakandjate“ esimene number meie kätte. Ta ilmub meie oma ajakirjana, meie endi poolt väljaantuna ja meie omi töid, meie oma eluavaldusi sisaldades. „Tunglakandjate“ veergudel avaneb meile, kõigile õpilastele, võimalus

avaldada kirjalikke töid oma huvialadelt. Me tuleme väikeste kirjanikena, luuletajatena, teadusmeestena, kunstnikena jne., jne. ja anname osa oma teadmistepagasist ära, — avaldamiseks teistele meie kooli ajakirja kaudu. Seega meie kooli ajakiri „Tunglakandjad“ on üheks meie

tähtsamaks eluavalduseks, t e m a
v e e r g u d e l t p e e g e l d u b
meie arenguline tase. See
kõik seab meile kõigile aga ka üsna
suure kohustuse: püüda anda meie
kooli ajakirjale alati parim oma
teadmeist, tundeist ja muust isiksu-
sest, et see arenguline tase oleks ka

küllalt väarikas meile, meie koolile
ja meie rahvale.

Tulevikus ootab meid reaalne elu
täis mitmekülgset tööd. Õppigem se-
da juba nüüd tegema, sisustades
meie kooli ajakirja „Tunglakand-
jad.“

„Tunglakandjate“ toimetus.

Soome tõu iseloomust.

Tänapäeval omistatakse erilist tä-
helepanu rahvatõugudele. Paljud
tõud püüavad, oma iseloomu valgus-
külgedele vihjates, tõusta valitsejaks
ja juhtijaks teiste üle. Tõu iseloo-
must ja kultuurilisest üleolekust lei-
takse õigustust vallutamissoovidele.
Teiste tõugude hulgas on olemas soo-
me-ugri tõug, aga selle mõlemad har-
rud peale pikaagset lahusolekut on
üksteisest võõrdunud, nõnda et nen-
de iseloomudes on tekkinud väga
suuri erinevusi. Seetõttu vaatleksime
täna sel hõimupäeval vaid soome tõu
iseloomu, kuna ka meie ise sinna
kuulume. Kuid milleks me seda tee-
me, kas selleks, et nõudma hakata
valitsejakrooni teiste tõugude üle.
Ei, seda mitte, kuid pole veel möödu-
nud 20 aastat, kui soome tõu tähtsa-
mad esindajad, eestlased ja soomla-
sed, said isandaiks omal maal, see-
tõttu tahaksime me vaid õigustust
oma olemasolule leida. Tahame vaa-
data, kas meil on üldse õigust olla
iseseisev, luua oma kultuurväärtusi,
või oleks õigem sulada teistesse rah-
vatõugudesse. Füüsilist õigustust
oma iseseisvusele oleme saanud juba
sellest, et meie rahvad ise on endale

kätte võitnud vabaduse ja et soom-
laste sinirist ja eestlaste sini-
must-valge on tõusnud tihti võidumasti
rahvuste suurimail spordipidudel, s.
o. olümpiamängudel. Kuid kas ka
meie iseloom on säärane, et ta lubab
meie rahvastel sammuda koos teis-
tega mööda pikka-pikka ajalooteed?
Sellele vastata olekski alljärgneva
ülesandeks.

Tõu iseloomus, nagu iga üksiku ini-
mesegi iseloomus, leiame kaks erine-
vat palet. Üks neist on hele — tõu
positiivsed omadused, — teine aga
tume — tõu negatiivsed omadused.
Vana tõde on, et pole valgust varju-
deta, siis pole ju ka üksikut inimest
ega tõugu ilma negatiivsete joon-
teta. Varjukülgedest ei tohi aga pi-
mesipäi mööda joosta, vaid neid peab
õppima tundma ja eriliselt silmas pi-
dama. Tihti pole varjukülgedeks muu
kui vaid liialdatud valgus.

Soome tõugu rahvad on võõraste
hinnangu järele tõsised, sageli isegi
tusased, tagasihoidlikud, töökad ja
vaiksed. Energia pole nende töös
koondatud ainult ühte punkti, vaid
jaotatud kogu tegevusele. Neid on
raske võita uuendusile. Neil puudub

sageli uudishimu, mis võib koguni näida ükskõiksusena. Nad on kinnised, sageli kangekaelsed, isegi julmad ja jonnakad. Kuid tarbekorral on neil küllaldaselt määralt kavalust ja julgust.

Säärase mulje saab enam-vähem iga soome rahvaste maid külastav võõras. See on ka õigus. Säärane on suurtes joontes soome tõu iseloom. Kuid meie ei rahuldu veel sellega, vaid püüame täpsemaid jooni leida soome rahvaste iseloomus.

Soome tõugu rahvaid iseloomustab töökus. Töökuseta ei saaks eladagi põhjamaisel pinnal. Loodus ei jaga siin ande heldel käel, vaid neid võib saavutada ainult visa tööga. Põhja maapinnas ütleb — tööta või nälg. Loomulikult tuleb siis valida esimene tee. Töökusega seltsivad veel usinus ja visadus. Need on kõrgeväärtuselised positiivsed jooned. Usinus ja tööarmastus — need käivad soome tõu juures käsikäes, need kaks suudavad luua suuri väärtusi. Pole palju tõuge, kelle hinges need mõlemad nii tihedasti kokku oleks kasvanud. Visadus, millel on palju astmeid, nagu sitkus, jonn ja kius, võib vahel muutuda negatiivsekski, eriti kiusu puhul. Kuid visadus on see, mis koos teiste omadustega on kündnud juurde 20 aasta jooksul Eestis uue maakonna.

Soome tõu eriliseks omaduseks on rahulikkus. See nagu on sageli muutunud otse majesteetlikuks. Puuduvad ülepealkaela siia-sinna tormamised, on vaid aeglane, kuid sihikindel edasisammumine. Rahulikkusele seltsib ka korralikkus. Ei panda rõhku rohkele ja hooletule tööle, vaid vähele ja hoolsale. Seda tunnistab vanasõnagi: „Kaua tehtud kaunikene, pea tehtud pilla-palla“ ja ka teised samalaadsed. Korralikkuses suudab vaevalt mõni teine tõug võistelda soome tõuga. Peetakse ju meie põhjanaabrite pealinna Helsingit puhtaimaks linnaks maakeral. Meie, eestlased, pole küll veel nii korralikud ja

puhtusearmastajad kui seda on soomlased, kuid kasvava eesti noorsoo ülesandeks on siin lahetagusele veljele järele jõuda. Meie korralikkuse on hävitanud võõraste valitsus, tööd tuli teha võõrale ja milleks seda püüdliku korralikkusega teha, kui seda tasuti kupjakäpi ja mõisatallivitsalkimpudega. Puhtusepidamiseks puudus aeg ja nii ongi põlv põlve järele langenud allapoole puhtusearmastuse redelil.

Meie oleme rohkem mõistuse- kui tunderahvad. Mõistuse külma ja rahuliku koore all miilab tunnete tuli. Tunded ei löö kergesti läbi rahulikkuse pealispinna, vaid hõõguvad pikkamisi ja sügavasti hinges. Ainult väga tugevad hingelised erutused on need, mis murravad rahulikkuse ja avavad tee tunnete tormile. Viha on kõige võimsam erutus ja viha mõjul vallapäasnud tunded võivad hävitada peale vihaaluste ka teisi, süütuid, kasvõi iseendki. See on juba varjuküljeks. Kuid sääraseid tormipuhanguid tekib harva. Külmale mõistusele kaastub sageli umbusk. Ega seegi pole halb iseloomujoon nii kaua, kuni ta ei muutu põikpäisuseks. Umbusku on süvendanud see pikk aeg, mille kestel on meid petnud võõras isand. Võõrad ei pidanud meie vastu sõna ega olnud ausad. Pole siis ime, kui aegamisi muututi üha enam umbusklikuks ja kaduma hakkas ka ausus ja sõnapidamine. Umbusk on siiski parem naiivsusest. Vanad eestlased võtsid Kristuse uue haldjana teiste hulka lahkesti vastu. Kuid siis tuldi neid koormama selle haldja nimel. Ei tohi me tänapäevalgi õpetusi igasuguste -ismide näol avasüli vastu võtta puhta kullana, võib-olla on nendegi taga iredil hammastega vaenlane.

Iga soomlane ja eestlane on suur individualist. Seda iseloomujoont võib võtta nii negatiivsena kui ka positiivsena. Meie põhimõtteks on — i s e on mees. See on hää, kui on usku

endasse ja enda poolt sooritatavasse tegudesse. Kuid kui see muutub kilustavaks, lõhestavaks, siis on see halb. Minevik hoiatab. Peame õpetust võtma meie oma ajaloost. See liiga tugev individualism ongi võibolla üks neid põhjusi, mis soome tõugu rahvaid pole lasknud kasvada suuriks ja vägevaiks. Individualism pärineb aegadest, millal soome tõug elas veel metsastaja-elu, ajast, kui tähtis oli iga üksiku inimese enda jõud.

See on lühikene ülevaade soome tõu tähtsamaist iseloomujoontest. Võib küsida, miks ei näe me seda kõike igapäevases elus? Igal pool kius, omakasupüüd, sallimatus, kadedus jne. Siin on arvatavasti süüdi meie linnastumisprotsess, mis algas 70 aasta eest. See on pannud käärima meie hinge, sundides teda muutama. Linnastumine nõuab enam kiirust, painduvust, kavalust kui seda on olemas soome tõul. Kuid see pole üksinda meil, vaid ka teised tõud kannatavad selle all. Linnastumine muudab rahvaste hinge negatiivsemaks. Kuid kord lõpeb ikkagi see

käärimine ja soome tõug saab siis vanaks veiniks uues astjas. Hing ja iseloom on vanad, kuid ümbrus on uus.

Soome tõul on küllalt häid omadusi, mis teda teistega lubavad kõrvuti astuda. Soome tõu hing pole veel nii rikutud kui vanade kultuurrahvaste oma. Igaletõusule järgneb peatus ja siis mandumine, kuni algab ringuesti algusest. Soome tõug on alles ringi alustamas. Meil on veel palju võita, kuid vähe kaotada. Meie ei taha saada suureks võimult, kuid tahame saada suureks kultuurilt. Meie tahame anda inimkonnale mehi ja naisi, kes suudavad tuua väärtuslikku lisa inimkonna kultuurile.

Meie tõu heade omaduste kasutamine ja arendamine ongi meie noorsoo ülesandeks. Meie noored peame näitama kõigile rahvaile, et meil on õigus sammuda koos teistega. Meie kohuseks on näidata, et me pole kerjused, kes elatuvad paladest, mis langevad inimkonna kultuuri laualt, vaid et ka meie seda lauda aitame rikkastada.

M i h k e l S a k s.

Kodu.

*Kus laineina liiguvad viljade väljad
ja õitsevais lilledes heinamaad;
kus mühavad metsad ja männikud haljad,
mis lindude lauludes kajavad;*

*kus laiad on laaned ja suured on sood
ja jõgedes voolavad vahused vood
ning päikese paitatud põõsad ja palud,
ja tee ääriil tukkuvad külad ja talud;*

*kus majake metsade vahel on väike
ja päikese paistes on põllud ja laas:
sүүл kodu mul armas, see kohake vaikne,
kus oot'vad mind noorus-ea nurmed ja aas.*

MEINHARD LAKS.

Inimene, kellest me tunneme rõõmu.



NIKOLAI KRISTOFFEL

Käesoleval õppeaastal pühitseb meie ladina keele õpetaja hr. Nikolai Kristoffel oma 30-aastast õpetajaameti juubelit. Sellest ajast on ta pühendanud kaks kolmandikku meie koolile ja meil on seetõttu eriline rõõm näha teda endi seas. Raske on olla õpetaja, seda mõistame meie õpilased, kuigi vast kaudselt. Kuid me loodame, et see selgub meile täiel määral edaspidises elus, ja et siis me mõistame ja suudame kasutada ka hr. Nikoali Kristoffeli elutööd, millest me igaüks saame väikese osa endale.

Meie, Rakvere Gümnaasiumi ja Keskkooli õpilaskonna siiraim soov on, et hr. Nikolai Kristoffel veel kaua meie seas viibiks ja meid õpetaks.

Rakvere Gümnaasiumi ja
Keskkooli Õpilaskond.

Jaamas.

*Kui semafor mind tõstet käega kutsub jaama,
siis südant haarab imeline oode,
et rongist, tulemas mis läbi metsade ja soode,
peaks imeline õnn mul osaks saama.*

*Ma rongi ootan nagu prohvet valget laeva;
kui kostab kõrvu kaugelkutsuv hõige,
on kurbuse ja ootusrõõmu vahel tehtud lõige,
ei mured igapäevsed enam südant vaeva.*

*Ta saabub, läheb juba, heites inimlane
perroonile ja mulle lootust killu,
eks ärevuse mu ta vii ja tuulde pillu
— ma rongi järgmiseni rännujoobumusest kaine.*

VIRVE MEIS.

Meie ja kultuur.

Vanadel eestlastel oli ilus komme pühitseda sügiseti hingedepäeva. Ajal, kui ööd omasid ülevõimu päevade üle, tuletati meelde lahkunuid. See komme on asendunud nüüd hõimupäevaga, mille pühitsemine on sama ilus või veel ilusamgi. Tuletatakse meelde hõime, kes aegade voolus

kõike põlvnenud ühest tüvest ja et ühe võit on teise võit ja ühe kaotus ka teise kaotus. Sünniks nagu side algelise hingedepäeva ja hõimupäeva vahel, kui kõnelda täna suurtest meestest, kes meie tõust põlvnenuna on kündnud sügavaid vagusid kultuuripõllule.

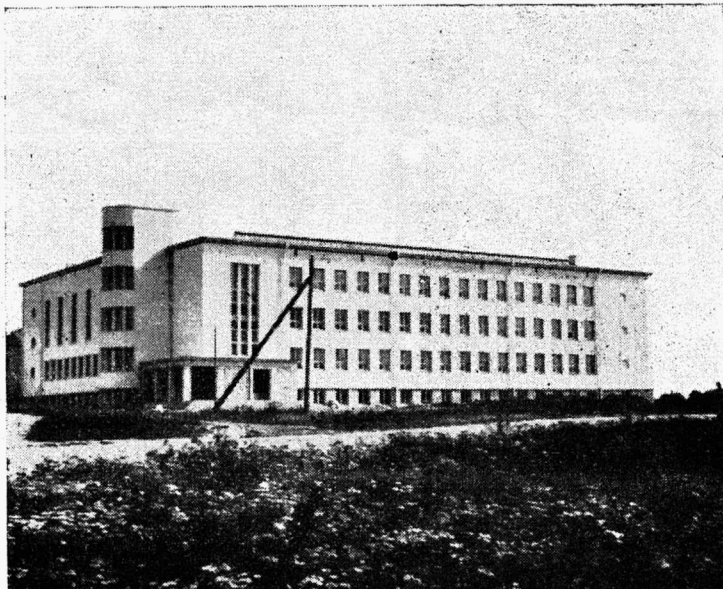


Foto
R. Tiivas.

Et saavutada õppimises häid tagajärgi, selleks on vaja meile ka küllalt avaraid, valgeid ja otstarbekohaseid kooliruumi.

Juba ongi valmis meie uus koolimaja, valmis meile seda kõike tulevikus pakkuma . . .

Õpetajaile ja õpilastele palju töö- ja edurikkaid aastaid uues koolimajas!

on kandunud meist kaugele, ja neid, kes on hävinud või sulanud kokku teiste rahvastega. 15. okt. s. a. pühitsesime kümnendat hõimupäeva. Kümnendat korda kogunesid üle kogu maailma soome-ugri hõimud, et meenutada teisi ja ka seda, et oleme

Esmalt, mida tähendab õieti sõna kultuur. Igapäev puutume kokku selle sõnaga, kuid harva oleme mõtelnud selle sõna tähenduse üle. Selle sõna algkoduks on ladina keel, kus see sõna „colo, colui, cultum, colere,“ algeliselt tähendas maaviljelemist.

Hiljem on see mõiste arenenud, tõusnud mullapinnast kõrgemale ja muutunud inimvaimu kujundamiseks ja arendamiseks, et kogu inimelu lähendada inimkonna üldideaalile. Kultuurvarade all mõistetakse siis saavutusi kunsti, kirjanduse ja muusika alal. Kultuuri välist külge nimetatakse tsivilisatsiooniks. Sageli käsitletakse tsivilisatsiooni koos kultuuriga, nagu teeme meiegi siinkohal.

Meie tänapäeva kultuur, mida nimetatakse õhtumaade kultuuriks, põlvneb Vana-Idamaalt, arenenud siis edasi Vana-Kreekas ja Roomas. Siis on mattunud sajanditepikkusse



Kevadidüll...

Foto R. Tiivas.

varjusurma keskaja algul, kuid uuesti üles tõusnud enne uueaja künnist. Seda ülestõusmist nimetatakse renessansiks. Nüüd on see kultuur pidevalt arenenud kuni tänapäevani, kantud eriti romaani ja germaani rahvastest, kuid ka muud tõud on siia lisandanud palju väärtuslikku, eriti mitmel pool põlatud juudid.

Kui kerkib küsimus, mis meie, s. t. soome-ugri rahvad, oleme saanud sellelt kultuurilt, siis on sellele väga lihtne vastata. Kõik, mis on aabitsa ja lennuki vahel — oleme saanud.

Kui aga kerkib küsimus, mis oleme andnud kultuurile, siis on vastus

palju keerulisem. Ja sellele vastata ongi minu tänane ülesanne. Tahame näha, mida on andnud meie rahvad kas tervikuna või üksikisikute näol suurele kultuurialtarile.

Sageli võime leida ajalehtedes kirjutisi, et kuskil välismaal on ilmunud teaduslik töö, milles on soome-ugri rahvad tõstetud suurteks kultuuri-loomajateks. Suure tähtsusega Vana-Idamaa rahvast, sumerlasi, on püütud nimetada meie kaugeks sugurahvaks. Samuti on tuttavad ka Riia professori Gleye oletused, et Vahe-mere ümbruses asunud rahvad etruskid, pelasgid ja Kreeta saarel kultuuri loonud rahvas on olnud meie tõust. Kõik need oletused põhinevad ülalmainitud rahvaste päritolu mitetundmisel. Kui need oletused osutuvad õigeteks, on see suur au meile. Aga kui lugu on ümberpöörduvalt, pole ka viga, sest meie rahvad on pidanud kogema palju rängemaid kaotusi kui seda oleks tolelt ilusast muistendist ilmajäämine. Mis aga neile hüpoteesidele annab erilise ilme, on asjaolu, et nende ülestõstjad peaaegu eranditult ei kuulu meie tõu hulka. Kuid kõik need arvamused pole veel leidnud üldist kinnitamist ja ka meie ei või neid võtta puhta kullana. Parem juba leppida nende tõsiasjadega, mis on kantud paberile ja raiutud kivvi, missuguseid pole ka vähe. Vaatleme siis nüüd soome-ugri rahvaste kolme iseseisva riigi elanikkonna poolt kultuurile loodud lisandusi.

Iga rahva kultuuriline tase sõltub väga tugevasti tema ajaloolisest arengust. Seda näeme vaadeldes meie riike Ungarit, Soomet ja Eestit. Kõige kauem on ungarlased olnud võidetud õhtumaa kultuurile. Ja ungarlaste osa meie üldisest lisandusest kultuurile on kaugelt suurem kui soomlaste ja eestlaste oma. Soomlased on pääsnud palju kergemini ajalooratta rõhumisest kui meie ja me näeme, et soomlased on meist tugevasti ees. Soomlastel tõuseb rahvuslik isetead-

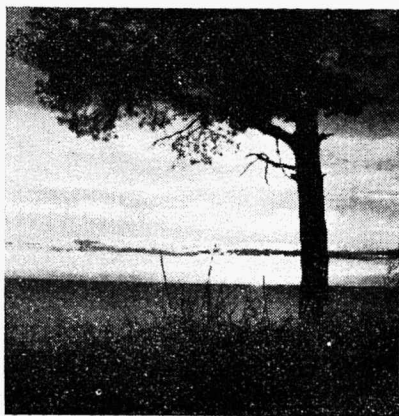
vus juba 19. sajandi algul, kui Adolf Ivar Arvvidsson avaldab oma kuulsa lendsõna: „Rootslased me enam ei ole, venelasteks me iialgi saada ei või — olgem soomlased!“ Eestlaste juures ligi pool sajandit hiljem julgeb Postipapa Jannsen trükimustas avaldada sõna „Eesti“. Meil oli see nagu ärkamine pikast, raskest, painajalikust unest.

Asumõ nüüd ungarlaste kultuuri-loomingu vaatlusele. Nende suurust ja asukohta teame meie kõik, kuid nende ajaloo kohta puutuvad teadmised on palju väiksemad. Ja just Ungari ajaloo kohta leiamegi nende suurima teene õhtumaade kultuurile. Heitkem siis linnulennuline pilk üle lõunahõimu ajaloo. 4000 aastat tagasi eraldus Volga keskjooksul elavate ühissoomme-ugri rahvaste perest ugri hõim, mis hakkas liikuma lääne poole. Teele jäid maha vogulid ja ostjakid ning ligi 3000-aastase rännaku järele jõudsid ungarlased suure rahvasterändamise viimase lainena oma praegusesse asukohta Doonau maale. Seljataga olid paljud võitlused, segunemised teiste rahvastega ja muidugi ka teiste rahvaste mõjustamised. Ajaraamat andis aastaarvu 895, kui ungarlased ilmusid Euroopasse. Neid nimetati Euroopa vitsaks.

U. a. 1000 võeti vastu ristiusk.

Kindlasti ei olnud ungarlasile kahjuks, et nende kuningas Istvan Püha, kes muide oli Saksa-Rooma keisri väimeheks, oli ise ristiusustajaks. Niiviisi sai Ungarist Lääne-Euroopa kultuuriga osa, mis asus vastu Ida, kust alatasa tuli metsikuid rahvaid, kelle vastu võideldes sai ungarlasist Euroopa vits. See tähendab, mitte enam Euroopa nuhtlemiseks, vaid see, millega Euroopa nuhtles sissetungijaid. See oli suur ning raske ülesanne, kuid ungarlasil ei olnud kolmandat teed: üks — võidelda ja olla vaba ning elada, teine — alistuda ja hääbuda. Loomulikult valiti esimene tee. Ja ungarlased täit-

sid oma vahiposti osa Idas hästi. Kui Euroopa oli killustatud läänivürstide vahel ja hakkas esimesi samme teema rahvusriikide loomisel, seisid madjarlased võitluses idarahvastega, ja varjasid oma verrega Läänemaid ja nende kultuuri. Neid rünnati küll petšeneegide, küll kumaanide poolt. Raskemat kahju tegid tatarlased, kellelt saadud löök pani Ungari põde- ma terveks sajandiks. Kuid Ungari ärkamine oli tugev. Ta tõusis esmajärguliseks riigiks Euroopas, mille piirid madjarite suurima kuninga Lajos Suure ajal, kes oli ühtlasi ka Poola kuningaks, ulatusid Läänemere- rest Aadria mereni ja Saksa riigi pii-



Sügisidüll . . .

Foto R. Tiivas.

ridest Musta mereni ja Dnjeperi jõeni. Muide, too oli ajal, kui murti lõplikult eestluse selgroog Jüriöö. Juba tollal oli ungarlaste rahvaarv peaaegu niisama suur kui tänapäeval, ulatudes kaheksa miljonini. Maailma ajalugu oleks olnud teissugune, kui poleks Euroopa kaitseks seisnud nii tugev riik. Sest tollal tungisid Euroopasse türklased. Metsiku mongooli tõu tõkestajaks saigi Ungari riik. Ungari valitseja Janos Hungadi lõi tagasi türkluse lained ega lasknud neid ületada Doonaud. Alles 1526. a. pääsevad türklased Ungarist läbi. Kolmveerand ungarlasi rahvastikust

oli neis raskeis lahinguis türklastega hävinud, ainult kaks miljonit oli järele jäänud. Habsburgid hakkasid tühjaksjäänud maid koloniseerima sakslastega, prantslastega ja rumeenlastega ning abistasid kogu Ungari oma võimule. Aastal 1849 puhkes sangarlik Ungari vabadusvõitlus, mille aga surus maha Euroopa sandarmiks kutsutud Nikolai I. Kuid ungarlased said 1867. aastal uniooni Austriaga ja pääle Maailmasõda iseseisvuse. Jälginud Ungari ajalugu, mõistame meie Ungari usutunnistust, mis lõpeb sõnadega: Usun Ungari ülestõusmisse!

Ungarlased pole olnud mitte üksnes kultuuri kaitsjad, vaid on suurel määral loonud ise kultuurivarasid. Eriti palju on nad korda saatnud muusika alal. Nad on andnud maailmale palju helimeistreid — küll loojaid, küll kunstnikke. Suurim neist on Ferenc Liszt. Mis oli Paganini viiulil, seda oli Liszt klaverikunstnikuna. Ta võimas ja geniaalne kuju jääb püsima niikaua, kui veel harrastatakse maailmas muusikat. Ta arendas klaveritehnika enneolematule kunstilisele kõrgusele. Ning tema instrumentatsiooni, s. t. helitöö jagamine mitmesuguste mänguriistade vahel, ideesid on kasutanud teised, eriti Richard Wagner.

Tänapäeval on Ungaris muusikaelu juhtivaimaks kujuks Evrö Dohnanyi, kelle muusikaline vaatepiir on väga avar. Oma loominguga seisab ta Straussi ning Brahmsi vahepeäl, olles esimesest sügavam ja tõsisem, viimasest aga lõbusam. Dohnanyi on tuntud kuulsal klaverivirtuoosina, kellenal omab täiesti individuaalset stiili.

Kuulus ooperitekomponist ja viiulivirtuoos Jenő Hubay on loonud omanimelise keelpillide-kvartetti, mis on võitnud maailmakuulsuse. Need kolm on komponistid n. ö. „ülemise kümne tuhande jaoks.“

Suuri hulki aga haaravad Imre

Kalmani ja Ferenc Lehári operetid. Kalmani muusikat iseloomustab pääle rahvusliku joone südamlik meloodilisus ja värske ning värvikas harmoonia. Ta on loonud sellised üldtuntud operetid nagu „Silva“, „Mustlasparun“, „Tsirkusprintsess“ jt.

Lehari aga slaavipärasem. Tema operettides, nagu „Paganini“, „Careviťš“ jt., ühineb slaavipäraselt varjundatud viisirikkus täiusliku instrumentatsiooniga.

Siirdume nüüd Ungari kirjandusele. Siin on suurimateks nimedeks Sándor Petöfi ja Mor Jokai. Kuulsaim neist on esimene, kes oli temperamendikas laulik. Ta värsid, mis kaldusid lüürilisse nooti, otse hõõguvad isamaa-armastusest. Neis on mingit looduslikku värskest ja ürgset jõudu. Petöfi elas suure vabadusvõitluse ajal ja sai selles surma. Tema laip jäi leidmata ning keegi ei tea selle ühe maailma suurima luuletaja viimset puhkepaika.

Mór Jokai on haruldaselt leidliku fantaasiaga loonud umbes 120 romaani ja jutustust. Teda peetakse üheks kirjanduslikuks imeks hispaanlase Lope de Vega kõrval, sest ta on loonud võibolla rohkem teoseid, kui tavaline inimene neid oma eluajal loeb. Ta teoseis on palju romantilist sündmusterikkust ja pääle selle tabavat tõsielukujutust ning erksat huumorit.

Unustada ei tohi ka Imre Madáchi, kes on kirjutanud „Inimese tragöödia“, milles esitatakse pessimistlikke pilte Aadama päevilt maailma lõpuni. See teos on täis morni eitamist, mille lõpp aga siiski muutub nagu helgemaks.

Ungari kunsti suurim nimi on Mihály Munkácsy, kes on maalinud palju rahutuid ning jõulisi kompositsioone, milles käsitellakse ajaloolisi ning mütoloogilisi aineid. Ta kuulsaim teos on maal: „Kristus Pilatuse ees.“

See oli linnulennuline ülevaade Ungari kultuurikandjaist. Neid on palju, palju rohkem, kuid nimetatud on tähtsamad. Need on need, kes on teinud Ungari kultuurile tee maailma. Teistel on palju kergem nende järel liikudes jõuda tähelepanuväärivale kõrgusele.

Meie — põhjahõimud — soomlased ja eestlased — pole etendanud ajaloos nii tähtsat osa kui ungarlased. Praegu oleme küll nagu Lääne kapitalistliku korra viimased eelpos- tid vastu kommunistlikku Venemaad, kuid see ei kannata kuidagi võrdlust ungarlaste suure ajaloolise osaga. Siis lepime vaid meie suurte

kultuuriloojate vaatlemisega. Alus- tame soomlastega. Soomlasil on „Kalevala.“ See pole ainuüksi soomlaste loodud, vaid ka teised soome hõimud, eriti meie — eestlased — oleme andnud selleks teoseks palju. See on üheks maailma suurimaks rahvuseeposeks ning julgesti võrreldav „Iliase“ ja „Odysseiaga“. Tema looja Elias Lönnrot, lihtsa rätsepa poeg, ei ole tähtsuselt palju väiksem legendaarsest Homerosest. „Kalevala“ ei ole üldse õige kangelaseepos, sest siin võideldakse enam sõnaga ja laulujõuga kui mõõgaga. Teda nimetatakse seetõttu „nõiduseeposeks.“
Järgneb.

Sügiseidüll.

*Ju langeb jälle puielehti
ja külma vihma piserdab.
Hall taevas, pilved pääsnud lahti,
tall hundi taga kihutab.*

*On tuuled valjud, karmid küll
ja terve loodus morn ja range...
See kalk on sügiseidüll,
kus hävib kõik, mis pole kange.*

ENDEL KUKK.

Hõiskab vaid sügis.

*Kuldsete lehtede alla mattund on suveroos,
hõbehäälega sügise üksinda laulab sääl,
kus lamab suvine loodus — elu ja hing.
Sügise-pilvedest rist — taevafoon
kalmuks on suvele.*

*Salapärust viiulimängu kuulda on sumedas öös:
Vägeva sügise laulu kaastab see imelik hää.
Kurblik on viis — kurvem veel viiulimäng.
Akordides nukrutseb lahkumistoon —
— hõiskab vaid sügise.*

E. KUKK.

Minu reisust Leetu.

Olin ka üks neist õnneliketest, kel võimalik oli veeta kaks nädalat Leedu koolinoorte laagris, mis peeti Giruliais. Eestist sai ju sinna ainult kümme poissi üle maa. Ja vaevalt sellist juhust kordub, oli meil ju Leedus kõik tasuta.

Ärasõidu-hommik ei töotanud küll midagi head. Vihma sadas kaunis tugevasti. „Ega siis Leedus ikka ei saja!“ Niisuguse mõttega trööstisin enast ja astusin rongile. Tapal kohtusin juba poiste ja meie juhiga. Kõiki kohal veel ei olnud, Tartust tuli lisaks veel kaks poissi. Saime varsti sõpradeks, ja ka meie juht ltn. Oja oli tore mees. Umbes kl. 3 paiku jõudsimme Riiga. Seal edasi läks juba sõit Kesk-Euroopale kohandatud vaguneis. Umbes kolme tunni järele olime Leedu piiril. Teatud huviga vaatlesime mööduvat maastikku. Uudset palju ei olnud. Ainuke asi, mis kohe silma torkab, on, et põldudel asuvad suured puust ristid. Üldse peab ütlema, et Leedus tegeleb rahvas rohkem usuga kui vast meil. Kuid leidub ka niisuguseid kombeid, mida ei saa kuidagi pooldada, näit. jumalakujude suudlemine. Samuti torkab silma kerjuste rohkus. Leedus on kerjamine lubatud. Esimene pikem peatus oli meil Šiauliais. Seal oli vastas saadik laagrist, kes ka meile linna tutvustas. Šiauliai ise on võrdlemisi väike linn, kuid seda rohkem paistab silma juutide rohkus. Kui me liikusime tänavail, käis meil suur kari väikesi juudi poisse järel. Tunnilise peatuse järele sõitsime edasi juba otse laagri poole. Teel vesteldes selgus, et lätlased, ka neid oli kümme poissi, olid juba hommikul saabunud. Ja umbes kl. 10 paiku, Kesk-Euroopa aja järele, jõudsimme Giruliaisse, kust laagrisse oli umbes 400 m. Juba kaugelt kostis laul, mis kõlas väga ilusasti, leedulased valmis-



Eesti skaudid laagris.

tusid tulevastele lõkketuledele. Kui päralt jõudsimme, tõi Läti juht kohe oma poisid meie juurde ja tutvustas neid. Tema ise oli juba teist korda seal. Leedulased suhtusid meisse häätahtlikult, ja peab ütlema, et isegi soojemini kui lätlastesse. Juba esimesel õhtul, kui sööma läksime, kostis üksikuid hüüdeid: „Elagu Eesti.“

Järgmisel päeval külastas kogu laager Klaipedat, mis asub umbes 7 km Giruliaist. Aetasime koos lätlastega pärja langenute mälestussambale. Klaipeda ise on juba suurem linn, kuid sellest hoolimata kaunis must. Ka siin võis kohata palju juute. Üldse see maakohd on üks rahutuimaid Leedus. Meie sealoleku ajalgi tekkisid mitmed kokkupõrked Klaipedas. Tutvusin üsna hästi linnaga, kuna me käisime seal veel mitu korda. Laagris me ei teinud neid töid kaasa, mida tegid leedulased. Ja vaba aja pühendasime ümbrusega tutvumiseks. See laager oli nagu jätkuks õppetööle. Neil niisuguseid eri päevi kevadel, kui meil, ei ole. Seal nad sooritasid mitmesuguseid katseid kergejõustikus jne. Ka korv- ja võrkpalli harrastati. Meiegi pidasime

kaks matsi korvpallis. Lätlasi võitsime, kuid leedulastele kaotasime napilt. Üldse korvpall on Leedus kõige populaarsem ala. Igaüks harrastab seda ja isegi suurel määral naised. Mis puutub ilmadesse, siis need ei paranenud palju, alati puhus vali tuul, ja vahel paisus see tormikski. Ilusat ilma oli ainult mõni kord. Laager jättis kauni mulje. Eriti jäid meelde lõkkeõhtud, sõnalist osa meie kahjuks ei saanud jälgida, kuid seda rohkem nautisime laulu. Meelde on jäänud laul, mis kutsub leedulasi Vilnosse. Kui meie koos lätlastega seda esimest korda laulsime, hakkas rahvas spontaanselt kaasa laulma. Nähtavasti rahvas ei olnud unustanud Vilno kaotust.

Kolm päeva enne lõppu viidi terve laager Leedu ainsale sõjalaevale. See laev on küll võrdlemisi väike ja ta relvastusekski on ainult väike kahur ees ninas. Kuna merel puhus kõva tuul ja ka lainetus oli kõva, siis nii mõnedki pöörasid oma ahistuses „pilgud mere poole.“ Ja ega siis minagi pääsenud. Esimest korda pidin ka kaladele „ohverdama“.

Eelviimasel päeval käisime külastamas üht kuurorti, mis asub umbes 3 km kaugusel Saksa piirist. Nidast, see oli kuurordi nimi, algavad euroopa suurimad liivadüünid, mis tõusevad ligemale 70 m kõrgusele. No andis aga sinna ronida! Enne seda olime juba külastanud teist kuurorti, nimelt Palangat. Sealtsaime odavasti merivaiku osta. Mujal välismaal on see kallis, kuid seal on ta tõepoolest odav. Ka loomulikku, st. väljatöötamata vaiku saime. Käisime

lihtsalt rannas korjamas, mida torm oli öösel kaldale ajanud. Viimasel õhtul peeti veel viimast korda lõkkeõhtut. Seal anti igale väliskülaliselle kaks märki. Üks oli Leedu Vabariigi XX aastapäeva oma, teine oli laagri märk.

Laagrist sõitsime Kaunasesse, kus viibisime kaks päeva. Sel ajal peeti mingisugust katoliiklikku püha ja seks puhuks oli rahvast üle maa kokku tulnud rohkem kui muidu. Kaunas on ilus linn oma sirgete puhtate puisteedega. Kuna linn asub orus, siis mäe külgedelt avanes ilus vaade linnale. Kaugele paistab ka Leedu Vabaduskirik, mis praegu on ehitamisel. Valmis saades on ta üks toremaid ehitusi Kaunases. Ka Leedu Sõjamuuseum on uhke ehitus. Muuseum ise on üks ilusamaid Balti riiges. Kirjeldamine läheks siin pikale, kuid peab ütleva, et Vitautas Sutrelle (nende suurim väepealik) on pühendatud aukoht. Eriti meelde jääv on tseremoonia, millega lastakse igal õhtul muuseumi lipud alla.

Tagasisõidul avanes võimalus vee- ta ka Riias mõned päevad. Juhiks meil seal oli Laipeniüks, kes laagris oli Läti poiste juhiks olnud. Külastasime ka Kemerit ja Riia Jurmalat. Kuid varsti jõudis kätte lahkumissilmapiilk. Enne ärasõitu hüüdsime veel Laipeniüksile kolmekordse elagu ja viskasime ta õhku. Ja juba liikuski rong. Liikus kodu poole, kust olime ära olnud umbes pool kuud. Tahtmatult kerkis küsimus, kas kordub veel kord niisugune juhus?

A n t s S e p p.

Sügiskased.

*Kinkudel koltunud kases
painduvas tormiderajus,
tuulis ja sügisesajus
lehed on värvunud vases.*

*Hiljuti helistas kägu
laulusid kaskede kroones
kaugele kajavais toones,
läbivais õhtut ja agu.*

*Kaselaiv uhkena üles
sirgus siis pilvede poole,
et tunda õhkude voole,
painduda pilvede süles.*

*Tulidki hõljudes õhud,
mänglesid kaskedes haljais.
Nüüd aga — oksades paljais
sügistuul . . . , Lehti täis õhud . . .*

MEINHARD LAKS.

Õpilane, teater ja kino.

Tänapäeva õpilasel tuleb palju kokku puutuda teatri ja kinoga. Sagedeli korraldatakse õpilastele kinoetendusi ja tihti soovitatakse nii üht kui teist näidendit vaatama minna. Teater ja kino — nad on mõlemad ühe kunstiharu, näitekunsti, pojad. Vahe seisab selles, et teatris iga ettekanne, ka ühes ja samas näidendis, on ikka midagi uut, sest siin näitlejal on võimalus oma hetketujusid paigutada mängu. Ja nii tulebki, et tänane näitleja polnud see, mis oli eilne, ja homme mitte see, mis tänane.

Kinos on lugu teissugune. Film on vändatud vaid üks kord ja seesama film võib joosta igas neljas ilmakaares. Kino on masin ja väga kasulik filmitootjaile. Film meeldib suuremaile hulkadele ja suured rahvamasid ei suuda mõista kunstiküllast fil-

mi, seetõttu vaimustavadki publikut madala kunstiväärtusega filmid. Teatris pole aga nii. Ükski teater ei taha oma prestiiži tõttu mängida alaväärtuslikku lavajanti, vaid püüab lavale tuua seda, mis on kunstiküllane.

Kui nüüd vaatleme kolmnurka — õpilane, teater ja kino —, siis leiame, et õpilane huvitub siiski rohkem kinost kui teatrist. See sõltub osalt meie kodulinna kehvadest teatrioludest. Kuid ainult osalt, sest enamasti on need põhjused palju üldisemad. Esiteks, kinos võib õpilast põnevus, mida aga iga lavatükk ei suuda pakuda. Teiseks on õpilasele kino odavam kui teater. Ja kui nüüd küsida kaasõpilastelt, miks nad käivad kinos, siis saame 50% vastuseid „nii-samuti“ või, et igav on. Teine 50% on ka seotud kuidagi rohkem linaga.

Nii näiteks mõni on huvitatud oma lemmiknäitlejast. Teine läheb, et kuulata laulu ja muusikat, kolmas (peamiselt tütarlaste hulgast), et vaadata tualette, ja nii mõnigi poiss käib kinos vaid selleks, et õppida kavaalerlikke kombeid. Kui need nähtused võib-olla on negatiivsed, leidub kinol siiski ka positiivsust. Esmalt, kino annab võimalusi arendada end võõrkeelte alal, teiseks, nädalakroonikad ja populaarteaduslikud filmid aitavad suurendada meie silmaringi. Seega võib kinno suhtuda kahesuguselt. Esiteks kino on näitekunsti labastunud osa ja teiseks kino on siiski midagi kasulikku ja pakub vahel ka midagi kunstiliselt naudita-

vat. Esimene vaade leiab tõekspidamist eriti vanemate juures, teine aga õpilasperes.

Teater seevastu on asutus, kuhu meie ei lähe mingisuguse õppimise-sihiga, nagu seda tehti 2000 aastat tagasi, vaid tänapäeval minnakse teatrisse just kunstilist naudingut leidma.

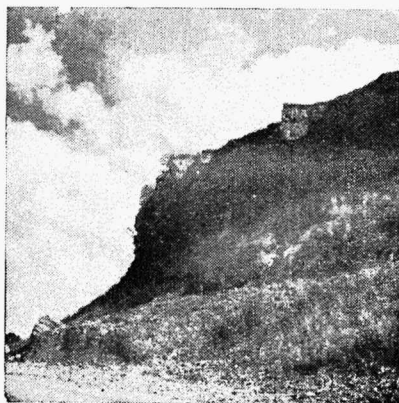
Õpilane aga eelistab kino teatrile, kuigi teater on kunstiküllasem. Kuid aastatega muutuvad asjaolud ja vananedes ning enam taipama hakates teatri kunstiväärtust, suunduvad õpilasedki loodetavasti rohkem teatri-teele.

Elmerice Lill.

Lubjakivid.

Lubjakivid moodustuvad peamiselt süsihapest lubjast ja mitmesuguseist muist kivilisandest, nagu söehapu magneesium, räni jne. Lubjakivid arvatakse tekkinud olevat organokeemilisel settimisel pisiku *Bacterium calcis'e* mõjul. Viimasel on võime siduda merevees olevaid lämmastikühendeid, muutes neid ammoniumsooladeks. Need aga muudavad koos vees leiduva süsihappega kaltsiumsoolad süsihappuks lubjaks, mis setib. Sellised pisikud võivad areneda ainult soojades meredes ning kindla sügavusega vees. Osa lubjakive on tekkinud ka loomade anorgaaniliste osade settimisel veekogudes.

Lubjakivi tarvitatakse väga mitmeks otstarbeks. Suuremat kasutamist leiab lubjakivi ehitusmaterjalina, kas otseselt tahutud kividena või ümbertöötatult sideainena: tsemendi ja lubjana. Ehitusaine peanõudeks on tema tugevus. Millest on neid siis õieti lubjakivide tugevus? Kahtlemata on neid see nende ehitusest,



Paekallas Virumaa rannikult.

Foto R. Tiivas.

struktuurist. Lubjakivid moodustuvad peenist kivimiteradest ning lubjakivide tugevus on olenev nende kivimiterade kujust, suurusest, liituvusest ja veesisaldavusest. Nii on kuivadel lubjakividel, mis koostuvad peenist tahkseist (kandilistest) teradest, suurem tugevus kui märgadel ja suurtest ümmargusist teradest koostuvail lubjakividel.

Ehituseks tarvitatavail lubjakividel peab olema ka küllaldane vastupidavus rõhumisele. Teede sillutamiseks tarvitataivate lubjakivide juures tuleb arvestada veel löögivastupidavust ja kuluvust. Ka on oluline kivide-kihitus ja vastupidavus murenemisele. Lubjakive tarvitatakse sideainete (tsement, lubi) valmistamiseks. Tsementi põletatakse (valmistatakse) lubjakividest ja savist. Eestis on kaks tsemendivabrikut. Üks asub Aseris, teine Kundas. Praegu töötab ainult Kunda vabrik. Tsemendi põletusaineks kasutatakse õlikivi, mis jahvatatult annab küllaldaselt kuumust. Õlikivi saadakse vabriku kaevandusest Ubjas. Ka sinisavi saadakse vabriku oma kaevandusest panga jalal, kus paljandub kambriumi sinisavi, kuna lubjakivi peaaegu igal pool Virumaal leidub külluses. Lupja põletatakse lubjakividest, mis moodustuvad puhtast süsihapust lubjast. Eestis leidub lubjakivisel aluspõhjal väiksemaid lubjaahje rohkesti. Suuremad lubjavabrikud asuvad Tallinnas, Tamsalus ja Kiltsis. Lubjakivi tarvitatakse jahvatatult põldude väetamiseks ja metallmaakide ümbertöötamiseks. Keemiliselt puhast lubjapagu, mida tuntakse islandi pao nime all, tarvitatakse mõningate optiliste aparaatide valmistamisel. Nimelt on islandi pagu läbi paistev ning selles esineb tema erilise molekulaarse ehituse tõttu kiirte kaksikmurdumine. Asetame sellise kristalli kirjale, siis näeme tähti kahekordselt. Maavarana leidub seda pagu ainult Islandis. Piiratud levikuga on ka litograafiline kilt, mis kujutab endast väga peeneteralist, ühtlast, keemiliselt puhast lubjakivi, mida tsinkograafia tarvitusele võtmiseni tarvitati suurel hulgal litograafilisiks tööks. Litograafilist kilti leidub ainult Saksamaal Juura ülemises osas. Lubjakivide hulgast leiab mitmesugust kasutamist kriit. Puhast uhtkriiti tarvitatakse värvi-

tööstuses. Kriiti leidub maailmas suurel hulgal nagu marmoritki. Et marmor on keemiliselt peaaegu puhas süsihapu lubi, väikese elektrijuhtivusega, värviküllane ja puhas, raidtöödeks sobiv ning, et teda võib poleerida, siis kasutatakse seda laialdaselt juba antiikajast alates. Maailma suurim marmorimurd asub Itaalias Carraras, kus marmorit leidub mitmete ruutkilomeetrite suurusel maaalal kuni 1000-nde meetri paksuse kihina.

Ka Eestis leidub rohkesti lubjakive. Enamik neist on settinud ordoviitsiumi ja siluuri ajastul, ning nad avanevad Põhja-Eestis ja Lääne-Eesti saartel. Üks vanemaid Eestis esinevaid lubjakive on Asaphus-lubjakivi. Et Asaphus-lubjakivi tarvitatakse rohkesti ehitamisel, siis nimetatakse teda ka ehituslubjakiviks. Asaphus-lubjakivi on vastupidav murenemisele. Asaphus-lubjakivi kihide peal asetsevad Caryocystites-lubjakivi kihid. Carayocystites-lubjakivi on kergesti murenev. Et Asaphus-lubjakivi ja Caryocystites-lubjakivi on täiesti ühte värvi, siis leidub igal pool ehitustes ka Caryocystites-lubjakivi, mis seistes on karedaks ja krobelseks muutunud. Väiksemaid Asaphus-lubjakivi murde leidub tema avamisel palju, kasutamist leiavad peamiselt maapinna lähedal olevad, kergelt murtavad kihid, kuna kõiki kihte kasutatakse ainult mõnes üksikus suuremas murrus. Suured murrud asuvad Narvas, Aseris, Kundas, Tallinnas ja Paldiskis. Asaphus- ja Caryocystites-lubjakivid, mis kuuluvad alam- ja keskordoviitsiumi, leidub peamiselt Põhja-Eestis. Saare- ja Muhumaal leidub peamiselt dolomiidistunud lubjakive, mis kuuluvad ajaliselt kesk-siluuri. Iseloomulik Saaremaal on veel Eurypterus-lubjakivi, mille kihid lõpevad lasumisurbse dolomiidiga. Eurypterus-lubjakivi kihtidest kasutatakse paljudes murrudes üle-

missi enam lasuvaid kihte, mis avamuse lääneosas lubjakividena esinevad, avamuse idaosas aga dolomiitidena. Kagu-Eestis leiduvatest lubjakividest leidub kasutamist kohalike elanike poolt peamiselt Irboska lademe lubjakivi, kuid üksikuis kohtades

leiab kasutamist Gorodištše lademe lubjakivi. Suuremaid murde asub veel Irboska alevikus ürgoru veergudel.

Loodan, et see lühike artikkel aitab selgitada lubjakivide tähtsust.

Oskar Nurkse.

Kevadõhtu Peipsi ääres.

(Mälestusi.)

Paat liugles tasa üle loksuva vee pinna. Veel hoovas järvest kevadist jahedust. Kaldal uinusid majade rühmad. Mõnest üksikust vilkus pisike tuli. Oli saabunud hämarik. Sadamas seisis lugematul arvul pikkade mastidega lotje, madalaid venesid ja laiu kalapaate. Nagu pärlid tumedal kangal hiilgasid tõrvatud lotjade vahel mustaval õlisogasel veel üksikud kirevalt värvitud mootorpaadid. Veidi eemal seisis ankrus linnaga ühendustpidav vesiratastega aurik, rohelised ja punased tuled rooliputka katusel ja mastides. Tekil üritati laulu ja tõmmati saateks lõõtsmoonikat. Õhtu oli soe ja kastene. Paat ligines sadamale. Kaldal seisis rivis vanad ühe- ja kahekordsed hütid irvakil uste, toolivineeridega paigatud akende ja pehkinud seinu katvate sammeldunud katustega. See oli Paruküla, suurest liikumisest ja elevusest maha jäetud ja üksik kui tõbe põdev, kellest kõik eemale põgenenud. Pigimust vesi virvendas kuupaistel. Paat suundus hoost aetuna lotjade ja venede vahelt otsapidi kaldasse.

Kuulen ja näen seda kõike seistes rannal. Kuulen vahetatavat hüüde: „Hallo!“ „Ahoi!“ ja näen liginevat kaluritüdrukut maabunud paadile. Hetkeks seisatus ta, vaatles vee õist sätendust ja pisikeste akende punakaid laike. „Eks ole tore!“ kiitis tüdruk. „Praegu küll,“ nõustus poiss. Aga kui juba paadis istuti, lisas:



Kõrkjad.

Foto R. Tiivas.

„Aga haiseb! Oi-oi! Säärast tõrva- ja kalahaisu pole enne tundnud.“ Paat liikus jälle lotjade ja venede vahel loksulval järvepinna, mis oigas vaikselt.

„Siin on elu huvitav,“ ütles tüdruk. „Kui vaatlen neid maju seal kaldal ja nende all kalapaate, siis mõtlen alati, et kuskil pole kaunimat kui Paruküla vanas sadamas.“ Poiss vist mõtiskles viivu, uuris kui arvustavalt rannajoont ja lausus: „Sa pole kusagil mujal käinud, seepärast sa kõneled nii. Aga on ilusaid kohti ka mujal.“ „Aga mulle meeldib see üle kõige.“ „Siin on hirmus palju lagunemist. Majad on vanad ja vajunud... mõnel pole uksi ollagi. Ja vaesust — sa jeesusmaarja! Seda ei saa võrrelda.“ — „Vaesus pole patt!“ — Kui ta just

laiskusest tuleb, siis on patt küll.“ — „Paru inimesed pole laisad,“ vaidles tüdruk ja toetas selja paadi otslauale ning jäi poolsuletud silmil poissi vaatlema. See sõudis piki rannajoont põhja poole. Peagu järve kaldalt algaval rukkipoollul prääksus rääk oma ühetoonilist laulu. Eespool vastu õhutadaevast siluetina paistvas kirikais

õitsesid toomingad. Ööbiku laksutamist segas peo-leo kindel tiidutamine. Kirikumõisast kostsid haamrilöögid. Õpetaja rentnik parandas seal oma põllutööriistu. Köstrimaja juurest kuuldus heledat naeru ja tasast laulu. . . Poiss hakkas aeglasemalt sõudma. Hõbehall udu mattis neid peagu endasse.

Endel Soidla.

Sügis.

*Aknaid ja uksi lõgistab tuul,
väljas on maru, sügiskuul.
Ilm on sompas ja udune,
suvi on põgenend kaugele.*

*Maru nii armutult rebib puid,
kisub, kägistab, laastab
ja siis jällegi kaugusse siit
tulisel tuhinal sööstab.*

*Lehti verevaid, kollaseid ripub puus,
palju neist langenud mulda,
need kui unistused kaunist kevadkuust
on sattunud tormide valda.*

IRENE JOHARI.

Kodust lahkumine.

Päike joonistas, läbi puuokste tuppä langedes, pörandale kuldseid ruute, hiline kärbes sumises akna ruudul ja läbi avatud akna kostis kaugelt tuppä kirikukellade õõnes kumin. Kõik see lõi kuidagi nukra meeoleolu, mis sobiski sellele pühapäevale, sest üks see olnud ju mu viimane päev kodus, kuna juba õhtuse rongiga pidin sõitma linna, sest kooliaeg oli käes. Heitsin pilgu oma ümbusele, kõik tundus soojemana ja kodusemana, vana suur kappki nurgas oleks nagu noogutades lausunud: „Ja-jah, üks kooliteed ole pidanud kõik käima.“ Kogu tuba tundus ole-

vat kullatud kodust lahkumise soojusega.

Kui toast väljusin, hüppas mulle vastu vana karjakoer Muri, aga pea tundis temagi, et muidu nii lõbusal mänguseltsilisel puudub tuju.

Läksin koplisse, kaskedele oli juba üksikuid kollaseid lehti tekkinud. Terve loodus oli kurb ja sügisene. Meenusid suvised mälestused ühenduses kopliga. Tuli meelde, kuidas varahommikuti kuuldus kopli poolt käokukkumist ja karjakellade kõlminat. Taga koplisnurgas kasvas meil suur ja vana tamm, mille tüves oli mahukas õõnsus, kuhu nii mõnigi

kord üksindust otsides olin peitunud. Nüüdki ronisin õõnsusse. Tuliid meelde lood vanast tammest, mida vanaema talveõhtuti oli jutustanud, siis kui toas polnud muud valgust kui ahju-tule heitlev kuma. Veidi olid need hirmugi teinud.

Koplist alla järve äärde viis jalgrada. See järv polnud küll kesteab kui ilus, olid tal ju mudakaldad ja ainult pardid võisid suurest pilliroo-väljast mõnu tunda, kuid et ta kodujärv oli, siis tundus ta mulle ilusamana maailmas. Istusin järve ääres olevale kannule ja vajusin mõtteisse. Tuli meelde suvine päikeseloojak, kuidas siis järveäärsed puud olid kui sula kullaga üle valatud, kuidas pardid prääksusid pilliroos ja karjapoisi pasun teiselt poolt järve kajas nagu tervituseks saabuvale õhtule. Kõike seda meenutades tuhmusid silmad pisaraist. Mõtteist äratas mind äkiline sulpsatus pilliroos, mis mulle meelde tuletas, et aeg on koju minna.

Kodus oldi mu pärast juba mures.

Tuttavaid kohti vaadeldes aeg oli märkamatult möödunud.

Päike oli kadunud pilve taha ja tuulgi sahistas puis kurjaennustavalt. Istusin aidatrepile. Kass Liis tuli mu sülle, tundes, et olen talle sõbralik, hakkas ta vaikselt nurru lööma.

Sain nii veidike mõtteid mõlgutada saabuvate koolipäevade üle, kui isa mind tuppa hõikas, sest tuli juba jaamateekonda alustada. Pakid kanti vankrile ja siis algas jumalagajätt kodustega.

Vankri välja veeredes koduõuest seisis ema väraval, viimased head soovid huultel. Lehvitasin rätikut ja püüdsin maha suruda vägisi esilekerkivat nuttu, kuigi pisarad nõõrisid kurgu.

Koplimäelt paistis veel viimast korda kodutalu, mida nüüd uuesti esilekerkinud päike kuldas, ja keereldes langes sülle kollane kaseleht kui viimane sügistervitus kodust.

Aime Prost.

Näpunäiteid algajale fotograafile.

Enne tegeliku fotografeerimise juurde asumist on üliisoovitav läbi lugeda paar hääd fotograafia-õppe-raamatut ning teoreetiline osa endale selgeks teha. See kergendab tööd ja hoiab ära fototarvete rikkumist asjatundmatu käsitlemise tõttu.

Aparaat ja muud tarbed.

Kõigepealt tuleb silmas pidada, et aparaat oleks häast vabrikust, sest kuigi fotomaterjal on palju paremaks muutunud võrreldes endisega, erinevad üksikute vabrikute tooted siiski kvaliteedilt. Ma ei soovita osta bokskaaameraid, sest nendega on väga raske midagi paremat saavutada.

Väga tähtis on formaat; tehakse

küll reklaami väikekaameraile, aga mitmesuguseil põhjusil pole need soovitatavad.

Kõige pisem häid tagajärgi andev formaat on 6×6, hädakorral ka 4,5×6. Ei ole ka mõtet muretseda suurema formaadiga kaamerat kui 6×9. Tänapäeva kaamera on muidugi rullfilmikaamera, sest plaatkaamera on harilikule amatöörile otstarbetu. Kellel vähegi võimalik on, ostku aparaat, millel on teravaksseadmisekontroll, kas optilise teravustaja või mattklaasi abil (peegelreflektskaamerail). Peale eelmainitu peame silmas pidama objektiiv ja katjat.

Objektiiv tüüpidest tuleb kõne alla ainult anastigmat, põhjuste selgitamiseks ei jätku siin ruumi. Anas-

tigmaate leidub mitmesuguseid, väga hää on Zeiss Tessar. Objektiivi valgusjõuks peaks olema vähemalt 1:6,3.

Tähtsamad katjad on pilukatja ja keskkatja. Parem, kuid kallim on pilukatja, mis keskkatjaga võrreldes kaks korda rohkem valgust läbi lasseb. Keskkatjaist tunnustatuim on Compur. Väga hää on iseavajaga katja.

Lisatarbed fotoaparaadile.

Valgustusaja määraja. On olemas valgustustabeleid, optilisi ja elektrilisi valgusemõõtjaid. Täpsemaid on elektrilised valgusemõõtjad, milliseid tarvitamise vaheajal valguse eest peab kaitsma.

Filter. Ortokromaatilistele ja mõnele pankromaatilistele filmidele sobib kollane filter; pankromaa-

tilistele filmidele üldiselt roheline. Kahest klaasist kokkuliimitud filter ei kõlba, vaid ta peab olema massiivsest klaasist ja täiesti paralleelsete pindadega. Seepärast tasub osta ainult paremaid ja kallimaid filtreid, nagu Lifa, Zeiss Ikon, Voigtländer. Filtri tiheduse number ei pruugi hääde filmide kasutamisel suurem olla kui 1, kõige rohkem 2.

Statii v. Metallstatiivide eba-praktilisuse tõttu peab statii v olema puust.

Kaamera kaitsemiseks vigastuste eest muretsetagu sellele kandetasku.

Harilikult on kaameraga kaasas traatavaja, tihti ka valgustustabel.

Pruugitud fototarvete ostu puhul tuleb olla ettevaatlik ning hoolikalt kontrollida, et mingeid vigu ei esineks.

Roman Tiivas.

Kiri Inglismaalt.

(Tõlge.)

Mu armas!

Olin väga õnnelik saades Sinu kirja ja arvan, et oli väga tore Sinust mulle kirjutada.

Palju tänu fotode eest, mis on väga kenad. Postkaart ja tagapõhi Sinu pildil näevad väga inglisepäraseid, aga loomulikult vaade Rakvere ehitusest on üsna teissugune kui siin.

Sa küsid oma kirjas, kas on see tõsi, et inglise tüdrukud ei armasta laulda. Ma ei arva seda üldiselt, olgugi et vahel võib see nii olla. Mina isiklikult armastan väga muusikat ja mängin, või õigemini püüan mängida klaverit, kuid kardan, et olen väga oskamatu ja peaksin tõesti kõike veel kordama. Ja mis puutub laulmisse — ma sageli laulan, olgugi et mu hää pole kuigi hea ja harilikult ma ei tea rohkem kui esimest rida laulust. Vahete-vahel me korraldame

ühe „impromptu“ — ettevalmistamata ooperi. See on nii: me ei mõtle midagi ette ja lauldes komponeerime kõik oma peast ja isegi, kui me ei saavuta hästi kooskõla, meil on väga lõbus ja me teeme suurt lärmi. „Meie“ tähendab mind ja mu õdesid, sest me oleme sagedasti koos ja suurem osa asju, mida teen, on ühenduses nendega.

Võib-olla sulle meeldiks kuulda kohast, kus ma elan. Sale on üks Manchesteri eeslinnadest. Ta on Cheshire krahvkonnas, väike linn, mille elanike arv on umbes 30.000. Siin on kolm kino ja kaks ujulat, jaam, rae-koda, avalik raamatukogu ja palju poode.

Manchester on üks kolmeteistkümnest tähtsamast linnast Inglismaal ja on tegelikult Põhja-Inglismaa puuvillatööstuse keskus. Ta on suitsune tööstuslinn, kuid siin on

palju huvitavaid ehitusi ja poode. Rahvaarv on umbes 1 milj.

Eile mõned sõbrad viisid meid maale autosõidule. See oli väga tore ja kuna ilm oli soe ja päikesepaisteline, meil oli väga lõbus. Seal, kuhu me sõitsime, olid kungastes mõned koopad, mis, nagu ma arvan, olid väga huvitavad. Ühte neist, tuntud Speedwelli koopa nime all, võib näha paadist, mida juht edasi lükkab kätega vastu koopa lage tõugates, mis on väga madal ja kaljune. Lõpuks tunnel avaneb hiiglasuurde koopasse, milles on alus, kus külastajad võivad

seista, kui nad soovivad. Koopa lõpus on kuristik, mida kutsutakse „põhjatuks neeluks“. Vee mühin on kohutav, aga ma olen kuulnud, et koobas on väga suurepärane. Sellegipärast ma arvan, et mulle ei meeldiks sinna minna, sest võiks juhtuda, et paati enam ei saa juhtida ja ta sööstaks alla ... põhjatusse kuristikku. . .

Kuid nüüd kardan, et mul pole enam uudiseid Sinu jaoks. Loodan, et sa vastad pea ja saadad pika kirja, jutustades kõigest, mida Sa teed!

Sinu Nancy.

Vana postimees.

Kirjandusringi lühijuttude võistlusel 1938. a. III auhinna saanud töö.

Paljudel tormistel talveöödel oli vana postimees linnavahet sõitnud, kuid niisugust tuisku ei olnud ta iialgi näinud. Eksinud metsa, põlvist saadik lumes, vaatas ta ööpimedusse, kas mõnda tulukest kuskil on näha. Ta käis hobuste ees piitsavarrega teed kompimas või aitas hobustel lumme kinnijäänud rege tõmmata. Paar tundi oli ta nõnda metsas sombanud, kuid mitte kuhugi jõudnud. Ilm muutus tund-tunnilt halvemaks. Taevas ja maa sulasid üheks lumemereks. Silm ei seletanud ühtegi puud-põõsast . . .

Vana postimees pistis külmunud sõrmed suhu ja vilistas. Vastuseks kuulis ta tormi ulumist ja puude raksumist. Meeleheide valdas teda. Tal tekkisid hirmsad kujutlused. Ta ei olnud mures oma elu pärast, vaid kirjade pärast, mis ta hommikuks linna pidi viima. Ta oli sõitnud juba 30 aastat ja alati kirjad õigeks ajaks kohale toimetanud. Nüüd hiljuti oli ta oma ametijuubelit pühitsenud ja hoolsa töö eest kiitust ja rahalistki tasu saanud. Täna esimest korda

elus hilineb ta kirjadega.

Äkki muutus mets harvemaks ja nüüd teadis postimees, et linn enam kaugel ei ole. Oli tarvis veel jõest üle sõita. Ta andis hobustele piitsa ja ajas need jääle. Seal äkki murdus jää ree all. Hirmunud hobused tõmbasid nii tugevasti, et postimees ühes postikotiga jõkke kukkus. Masinlikult haaras postimees ühe käega kinni reest, teisega jääservast ja oleks pääsenud, kuid seal märkas ta, et postikott ja kõrval vee alla hakkas vajuma. Ruttu haaras ta ühe käega postikoti ja viskas selle reele. Veel korra tõmbasid peruksläinud hobused rege, postimehe külmunud sõrmed ei jaksanud sellest enam kinni hoida ning ta langes vette. Nüüd haaras ta kramplikult jääservast kahe käega kinni ja katsus end jääle tõmmata, kuid tal ei olnud selleks jõudu. Ta sõrmed muutusid kangeks ja ei suutnud enam hoida jääserva.

Auravatena jõudsid posthobused linna ja jäid postkontori ees seisma. Reel lamas postikott, kuid postimeest ei olnud reel.

Anatoli Sudela.

Linnulennult koolielust.

Sündmus, mille juures kõigepealt tuleks veidike peatuda, on õpilaskonna juhataja valimised. Ei olnud tänavu küll väga palju kihutustöö tegijaid või nn. „häältepüüdjaid“, kuid sündmusele elati kaasa. Kandidaadeks seati õpilaskonna Esinduse poolt Mihkel Saks ja õpilasrühmituse poolt



Juta Vasar.

Arnold Green. Oli kogutud allkirju ka veel ühele või teisele, kuid soovitavad kandidaadid vist suure läbikukkumise kartusel ei sõندانud nõustumisallkirja anda ja nii jäid valitavaiks kandidaadeks ikkagi ainult Saks ja Green.

Õhkkond saalis oli enne otsustavat silmapilku pinev. Kiideti ning soovitati ühte kandidaati ja laideti teist, kuid suuremate meeleavaldusteni siiski veel ei mindud. Võib-olla oli see tingitud sellest, et ka Hr. Direktor oli kogu aja saalis, kuid temagi sealolek nüüd niisugust absoluutset vaikust ei saavutanud nagu alati.

Mindi valima ja juba liikusid varsti kuulujutud, et olla võitnud Saks. Ja kui kõik jälle saalis koos olid, avaldati tulemused. Esinduskogu kandidaat Mihkel Saks oli saanud 262 häält, kuna „rahva vabaduse eest võitleja“ Green 136 häält. Nii oli saanud meie tänavuseks õpilaspresidentiks Mihkel Saks. Edasi kuuluvad praegu õpilaskonna juhatusse peale M. Saksa, abijuhataja A. Sepp, sekretär A. Green, abisekr. L. Valter, laekur J. Vasar, abilaekur K. Nurmse ja ametita liige V. Ranne. Õpilaskonna Esinduskogu juhataja on A. Allvee, abi P. Tambek, sekretär H. Tamre ja abisekretär E. Ropere.

Teiseks õpilasi haaravaks sündmuseks oli Spordiringi poolt korraldatud kergejõustiku-võistlused. Kuid kõigepealt paar sõna Spordiringist. Nimetatud ring on töötanud tänavu ringidest, võiks öelda, kõige hoogsamalt, sest ta on korraldanud juba ühe huviohtu ja allpool nimetatud võistlused. Ka on näidanud nimetatud ring oma tarmu sellega, et võttis endiselt Karskusringilt üle selle tõmbenumbri — Male-sektsiooni. Spordiringi juhataja on A. Green, abi H. Karp, abiesinaine ehk abinaijuhataja E. Kahja, sekretär E. Raid, laekur A. Sepp ja ametitu liige H. Rimmel.

Võistlused läksid korda päris hästi. Võistlejaid oli arvukalt ja veel enam oli nn. „karjuid“, neid, kes head tagajärjed arvasid oma teeneks. Kooli rekorditeni siiksi veel ei küünditud.

Üksikute ringide juures on olnud tänavu üsna suuri muudatusi. Nii on kadunud vanad Kirjandus-, Karskus- ja Ajalooringid ja asemele on tulnud uena Humanitaarring. See uus ring on varemini nimetatud kolme ringi liitmise tulemus, kusjuures endised ringid töötavad nüüd sektsioonidena Humanitaaringis.

Humanitaarringi juhataja on pärast esimese juhataja H. Teetlausi ameti mahapanemist H. Kallip. Teetlausile osutus see koorem raskeks kanda. Abiks Kallipile on H. Nurk, sekretäriks on L. Tenneberg ja laekuriks V. Mets. Kirjanduse-sektsiooni juhatusesse kuuluvad E. Raid, A. Vendsalu ja H. Nurk; Ajaloosektsiooni juhatusse G. Atonen, R. Kello ja L. Rabadik ja Karskuse-sektsiooni juhatusse E. Roopere, L. Kaik ja A. Aviksoo.

Uudne üritus on ka Kunstiring, mis töötab praegu alles Muusikasektsiooniga, kus „dirigeerib“ E. Tatrik. Abijuhatajateks on R. Tenneberg ja teised juhatuseliikmed on J. Vasar, K. Nurmse ja V. Lindam. Varsti alustab tööd ka Kujutava Kunsti sektsioon.

Õilsaimad hinged on kindlasti need, kes Usulis-Eetilises Ringis töötavad. Juba seegi ring töötab üsna arvuka perega H. Möllitsa, E. Kahja, E. Eichelmann'i V. Sepa ja I. Perk'i juhtimisel.

Meie vanima, nimelt Naturalistide ringi juhatusesse kuuluvad V. Ranne, A. Allvee, E. Ropere ja L. Valter. Ajakirja toimetajaks on G. Atonen, raamatupidajaks A. Traks ja ametita liikmeks K. Nurmse.

Kooperatiivi juhatus moodustavad tuntud nimed, nagu J. Vasar, R. Kello, H. Teetlaus ja A. Vendsalu.

Põnevaimaks küsimuseks koolis on see, millal kolitakse uude majja. Käiakse õhtuti uurimas ja vaatamas, kuikaugele on juba tööd, ja määratakse juba mõttes kindlaks klassid ja „spikkimise kohad“. Kuid sellest on veel vara rääkida ja võib tulla suuri üllatusigi, kas või näiteks selles, kust kaudu meid sisse minna lastakse, sest ükski on ju nii palju.

Lõpuks ei või nimetamata mööda minna ka jalutuskäigust Palermosse. Meeleolu loojaks sel jalutuskäigul oli II-G meespere. Lauldi teel läbi Tammi ja esineti kontserdiga ka Palermos. Jalutuskäik õnnestus täielikult, sest ei olnud meie jalutuskäikude harilikku kaasiast, vihma ega külma ilma.

Aimar Romman.



Mihkel Saks.

Paremaid tagajärgi RG, RP ja RR Spordiringi kergejõustikuvõistlusilt 20. ja 21. sept. s. a.

POISTE ALAD:

Noorte A klass.

Teivashüpe: 1. Mae, VP 2.20.
2. Green, II G 2.20. 3. Vilu, VP 2.20.

Kaugushüpe: 1. Allvee, II G 5.50. 2. Romman, II G 5.31. 3. Roos, III R 5.30.

Kõrgushüpe: 1. Roos, III R 1.51. 2. Allvee, IV P 1.51. 3. Allvee, II G 1.40.

Kolmikhüpe: 1. Green, II G 12.01. 2. Kruuse, 11.85. 3) Sepp, II G 11.44.

Kuulitõuge: 1. Mae, VP 11.44
2. Romman, II G 10.16. 3. Laur, II G 9.60.

Odavise: 1. Teetlaus, II G 43.31.
2. Mae, VP 40.53. 3. Allvee, II G 38.25.

Kettaheide: 1. Saks, II G

27.89. 2. Mae, V P 26.40. 3. Green, II G 24.40.

100 m. jooks: 1. Karp, II G 13,2. 2. Laur, II G 13,4. 3. Allvee, II G 14,5.

400 m. jooks: 1. Green, II G 5,78. 2. Kruuse, I G 63,0. 3. Karp, II G 67,0.

1000 m. jooks: 1. Leemets, 3.07,5. 2. Laasberg, 3.07,6. 3. Karp, II G 3.08,0.

Noorte B klass.

Teivashüpe: 1. Nurkse, II G 2.58. 2. Päev, V P 2.58. 3. Saaren, V P 2.40.

Kaugushüpe: 1. Eisler, III R 5.74. 2. Green, II G 5.70. 3. Sepp, II G 5.55.

Körgushüpe: 1. Green, II G 1.60. 2. Päev, V P 1.55. 3. Eisler, III R 1.55.

Kuulitõuge: 1. Eisler, III R 11.95. 2. Tambek, I G 11.85. 3. Kakit, I G 11.14.

Odavise: 1. Nurkse, II G 47.46. 2. Eisler, III R 40.66. 3. Päev, V P 39.83.

Kettaheide: 1. Eisler, III R 34.50. 2. Nurkse, II G 31.90. 3. Päev, V P 29.70.

100 m. jooks: 1. Eisler, III R 12,1. 2. Green, II G 12,8. 3. Kruuse, 13,1.

200 m. jooks: 1. Green, II G 25,9. 2. Saks, II G 27,1. 3. Kruuse.

800 m. jooks: 1. Green, II G 2.32,0. 2. Lillimägi, 2.36,0. 3. Roman, II G 2.38,7.

Poiste A klass.

Kaugushüpe: 1. Lillimägi, 4.78. 2. Laasberg, 4.64. 3. Tooming, 4.50.

Körgushüpe: 1. Kaarli, 1.40. 2. Toomingas, 1.35. 3. Saaren, V P 1.35.

Pesapall: 1. Tombak, III P 73.30. 2. Adler, III R 72.74. 3. Leemets, V P 67.16.

60 m. jooks: 1. Valgelinn, III R 8,1. 2. Leemets, V P 8,3. 3. Lillimägi, 8,3.

400 m. jooks: 1. Leemets, 63,4. 2. Valgelinn, III R 64,5. 3. Lillimägi, III R 65,0.

TÜTARLASTE ALAD:

A klass:

Kaugushüpe: 1. Perk, II G 3.82. 2. Luhaveer, V P 3.78. 3. Tiilen, II G 3.53.

Körgushüpe: 1. Tiilen, II G 1.10. 2. Perk, II G 1.05.

Kuulitõuge: 1. Tiilen, II G 6.57. 2. Rae, II G 6.11. 3. Rabadik, II G 5.50.

Pesapall: 1. Tiilen, II G 44.75. 2. Raid, II G 37.70. 3. Rae, II G 22.94.

60 m. jooks: 1. Luhaveer, V P 9,7. 2. Perk, II G 9,8. 3. Tiilen, II G 9,9.

400 m. jooks: 1. Perk, II G 76,2. 2. Kahja, 77,1. 3. Karp 77,8.

B klass:

Kaugushüpe: 1. Lill, V P 3.82. 2. Amberg, V P 3.74. 3. Nurk, V P 3.11.

Körgushüpe: 1. Nurk, V P 1.15. 2. Lill, V P 1.10.

Kuulitõuge: 1. Nurk, V P 6.57. 2. Rassar, I G 6.48. 3. Matsalo, 6.35.

Pesapall: 1. Matsalo, 34.00. 2. Lill, V P 32.40. 3. Raba, 30.30.

60 m. jooks: 1. Nurk, V P 9,6. 2. Vasar, I G 9,7.

C klass.

Kaugushüpe: 1. Rääbus, IV-P 3.90. 2. Kahja, 3.78. 3. Pärnamets, III R 3.53.

Körgushüpe: 1. Pärnamets, III R 1.20. 2. Amberg, V P 1.20. 3. Karp, IV P 1.15.

Pesapall: 1. Pärnamets, III R 42.62. 2. Moones, III R 33.60. 3. Amberg, V P 32.30.

60 m. jooks: 1. Kahja, IV P 9,6. 2. Pärnamets, III R 11,9.

D klass:

Kaugushüpe: 1. Veelma, II P 3.77. 2. Karp, IV P 3.65. 3. Pärn, II P 3.60.

- Pesapall: 1. Karp, IV P 27.00.
 2. Kalvet, III R 25.70.
 60 m. jooks: 1. Karp, IV P 9,5.
 2. Veelma, II P 9,8. 3. Pärn, II P 9,9.

Poiste B klass:

- Kõrgushüpe: 1. Luik, I R 1.40
 2. Lammas, II R 1.30. 3. Kirss, III R 1.30.

- Kaugushüpe: 1. Luik, I R 4,85
 2. Kirss, III 4.72. 3. Lammas, II R 4.69.

- 60 m. jooks: 1. Leps 8,1. 2. Kirss 8,1. 3. Luik 8,9.

Parim meessportlane noorte A klassis: Mae — 29 p.; parim meessportlane noorte B klassis: Eisler — 33 p.; parim meessportlane poiste A klassis: Leemets — 15.; parim mees-

sportlane poiste B klassis: Luik — 16 p.

Parim naissportlane A klassis: Tiilen — 29 p.; parim naissportlane B klassis: Nurk — 22 p.; parim naissportlane C. klassis: Pärnamets — 21 p.; parim naissportlane D klassis: Karp — 17 p.

Kooli parimad:

- Poistest: 1. Green 51 p. 2. Eisler 33 p. 3. Mae 28 p.

- Tütarlastest: 1. Tiilen 29 p. 2. Perk ja Karp 25 p. 3. Nurk ja Pärnamets 22 p.

- Punktide järjekorras tulid: 1. II G klass: 248 p. 2. VP klass: 189 p. 3. III R klass: 155 p.

Mitmesugust.

Kalevipoja mälestusmäärke Virumaal.

Kalevipoja mälestusmäärke on Virumaal kaunis palju.

Suuremad ja ilusamad neist on Neerutis. Sääl on Kalevipoja künnivaod ja magamissängid. Künnivaod on kõrged vao moodi künkad. Need oligi Kalevipoeg oma suure adraga kündnud. Sängid tekkisid siis, kui Kalevipoeg väsimusest peale kündi magas. Kalevipoeg magas päikese-paistel ja selletõttu voolas tal higi ojadena. Higist tekkisid allikad. Neid leidub meil mitmel pool. Neil on ka tervendav mõju haiguste vastu. Kui hundid Kalevipoja hobust tahtsid murda, kargas ruun kammitsas ja maapinda tekkisid lohud. Ühe Kalevipoja mälestusmärgina on Virumaal ka Sadulamägi. See on tekkinud Kalevipoja ratsu sadulast.

Need mälestusmärgid on Virumaal, kuid kogu Eestis leidub neid palju rohkem. Ka Virumaal võib olla neid rohkem.

Lehte Vilu.

RAHVANALJA.

Supp.

„Ära hoiä oma mokki alati nii tõrus!“ õpetab ema tütart. „Kui lähed kirikusse, siis enne uksest sisseastumist ütle ikka „supp,“ siis jäävad huuled ilusasti peeneks!“

Tütar läinudki kirikusse. Uksest sisseminekul unustanud ära, missugust sõna öelda. Siis tulnud meelde, et midagi söögipoolist see ikka oli, ja öelnud hea õnne peale „pudru“.

Kiilit ja pulkit.

Peremees palganud venelased veskit ehitama. Venelased olnud viinavõtjad, kuid veskit ei ole osanud teha; tähunud nädal aega ainult igasuguseid kiile ja talbu. Peremees näinud, et kiiluhunnik täitnud juba terve õue, ja küsinud: „Teete aga neid kiile ja pulki, millal siis seda veskit hakkate ehitama?“

Venelased vastanud: „Enne ikka kiilit ja pulkit, küll siis pärast saab veskit!“ Võtnud nädalapalga, läinud jooma ja pole enam tagasi tulnudki.

Bibliograafia.

Uusi raamatuid, mis võiksid huvitada meie õpilasi.

IUKIRJANDUSEST

O. Lutsu „*Tagala. Mälestused VI*“ — Kujutab Maailmasõtta minekut ja teenistust selle tagalas.

A. Mälgu „*Taeva palge all*“ — umbes samadel ainetel kui „*Õitsev meri*“.

P. Krusten „*Pime voores*“ ihnuust ja kitsarinnalisust kujutav teos.

M. Sillaotsa visandromaan „*Viiskümmend*“ käsitleb haritud eesti naise tagasivaadet oma elule.

Lõpuks veel Enn Kippeli vastilmunud ajalooline romaan „*Issanda koerad I*“, käsitleb meie hõimude liivlaste ristiisku heitmist 13. saj., mida koos maa vallutamisega toimetati tule ja mõõgaga. Esimeses raamatus kirjeldatakse ristsõdijate kogumist Lüübekisse, nende rändamist Väina jõe kallastel, liivlaste ja ristsõdijate vahelisi lahinguid, kaupmeeste killavooride liikumist läbi Liivi ja Eesti maa-alade, elu Novgorodi kaubaõues jne. Tegelasteks on ühelt poolt piiskop Albert, ristsõitjad, kaupmehed, hulkurid ja teiselt poolt liivlaste maavanemad esotsas kristlasest Kaupoga, kes kõheldes asub kahe vaenulise leeri vahel.

HUVITAVAD RAAMATUID LOODUSTEADUSE ALALT.

Looduse „*Kuldraamatute*“ viimases sarjas ilmusid kaks populaarteaduslikku teost, mis kindlasti noorte lugejate poolehoidu leiavad. Need on *Bengt Bergi* „*Kurgedega Aafrikasse*“ ja *H. Kauri* „*Veealune eluriik*“.

„*Bengt Berg* on kogu kultuurmaailmas tuntud oma huvitavate linnujuttudega. Need ei ole välja mõeldud, vaid läbi elatud sündmuste ja pikaajaliste vaatluste põhjal kirjutatud. Tema teoste sihiks pole ainult tutvustada lugejat lindude eluga, vaid süvendada neis ka armastust kõikide looduse-elanikkude vastu.

Tema teoste „*Kangelased*“ — kured, kullid, kotkad jne. — on samuti erinevate iseloomuomaduste ning harjumustega isiksused nagu inimesedki ja tänu autori huvitavale jutustamisvii-

sile ja kirjeldamisoskusele jäävad need püsima meie mällu niisama elavaina kui inimekangelasedki“ ütleb arvustaja.

Õeldu maksab ka käesoleva teose kohta, mis on autori üks parimaid. Selles on looduse lüürikat, selles on ka põnevaid olukordi. Tervest teosest käib läbi punase joonena sügav poolehoid elava looduse vastu.

Olgu siin tsiteeritud mõned read teose algusest:

— Oled sa tundnud soovi lahkuda ja kaasa minna sügisel, kui linnuparv lendab mööda, tõusta ahtalt maalapilt põldude ja hoonete vahel, kus väsinud inimesed on tallanud rajad, ning siirduda jäljetult teed mööda üle merede ja maade silmapiiri poole, sinna kus rändleb päike?

— Oled sa tundnud vangistuse alalist survet tarasaadades keset lõpmatuid üksluisi männimetsi, oru kitsuses mägede vahel või mere ääres, mille teist kallast sa pole näinud eales?

— Oled sa lasknud endas kasvada närvit igatsust valguse, päikese ja elu järele, igatsust, mis algab siis, kui hämardub sügispäev ja külmub viimne lill?

„*Kurgedega Aafrikasse*“ kuulub raamatute hulka, mida ikka jälle tahad lugeda.

H. Kauri kirjeldab omas raamatus rikkalikku veealust elu. Kirjeldus on elav, kohati põnev ja nagu meelitab seda elu lähemalt uurima. Autori enda kirjelduste kõrval esinevad pikemad väljavõtted kuulsate loodusteadlaste töödest. Raamatu sisu on jaotatud järgmisteks peatükkideks: 1) Tutvus merega 2) Kodumeri 3) Korallimeri 4) Madal mere imelikke eluvorme 5) Kuidas avastati elu süvameres 6) Mere pimedas sisemuses 7) Sissetung Neptuni riiki 8) 2000-aastase mõistatuse lahendus ja 9) Mere rikkusi kasutamas.

Huvitav raamat noore loodusteadlase lugemislaual! I. P.

Prof. dr. phil. A. Koort: *Sissejuhatus filosoofiasse*.“ 8+316 lk. Hind 8 kr. Akad. Kooper. Tartu, 1938.

Siin on antud süstemaatiline ülevaade filosoofilistest probleemidest ja distsipliinidest. Teos on kirjutatud autorile omase süvenemistahtega. Raamatu lõppu on lisatud nimede ja märksõnade register, mis on teosele suureks plussiks

Vana Kannel III.

Kuusalu vanad rahvalaulud I. Toimet. H. Tampere 400 lk. + 16 kriittahvliit ja 1 kaart. See on esimene kõide kirjast. o/ü. „Kultuurkoon-dise“ ja Eesti Rahval. Arhiivi väljaandel ilmu-vast suurest rahvalaulude seeriast.

Kunstiühing Pallas 1918—1938. Kunsti-ühing „Pallase“ väljaanne 2. Noor-Eesti, Tartu, 1938.

Pallase juubelialbum sisaldab ülevaate ühingu ja kooli ajaloost ning tegevusest, kunstiprobleeme käsitlevaid artikleid ja 31 reproduktsiooni 31-lt kunstnikult.

NOORSOO-KIRJANDUST.

J. Parijõe „Teraspoiss“ kujutab orvuks jää-nud linnapoissi, kes rajab endale ise eluteed.

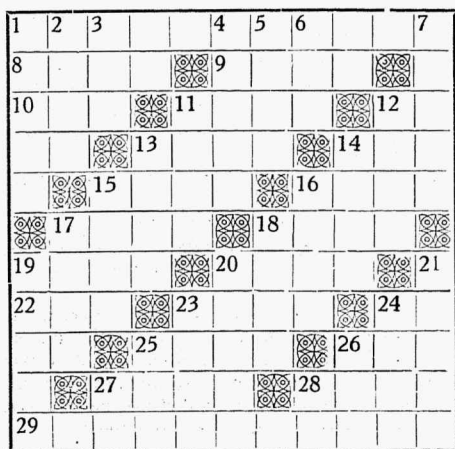
J. Vahtra „Kuldne laev“ sisaldab jutustusi külanoorsoo elust.

I. Truupõllu „Aadi esimene armastus“ on lugu linnapoisi suvitamisest maal.

E. Hanseni teos „Sinise tähe matkalood“ kujutab skautide elu.

MALET JA RISTSÕNU.

(Toimetajad: E. Kakit ja A. Vendsalu.)



ÜLESANNE № 1.

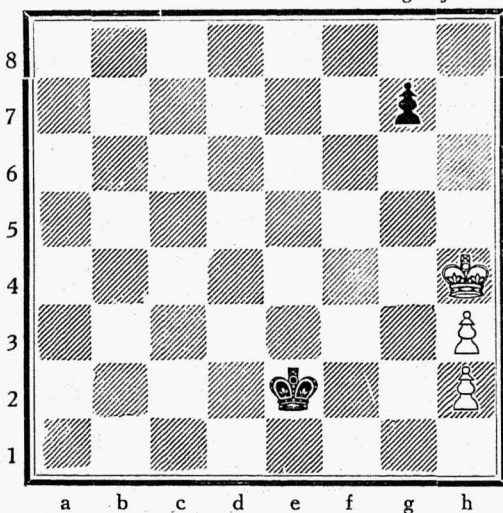
Koostanud N. D. Grigorjev.

PÕIKREAD: 1. Inglise poliitik 8. Kallis varan-dus. 9. Köögiühist. 10. Taim. 11. Pealinn Euroopas. 13. Küteaine. 14. Filminäitleja Holywood'ist. 15. Linn Itaalias. 16. H. Ibseni teos 17. Asula. 18. Ehitustöölise tööriist. 19. Eesti ärimees. 20. Vajalik asutus. 22. Papa-goide liik. 23. Võimsaim valitseja kesk-ajast. 25. Keha osa. 26. Pinnamõõt. 27. Eesti kir-janik. 28. Hamsuni teos. 29. Prantsuse poliitik ajaloost.

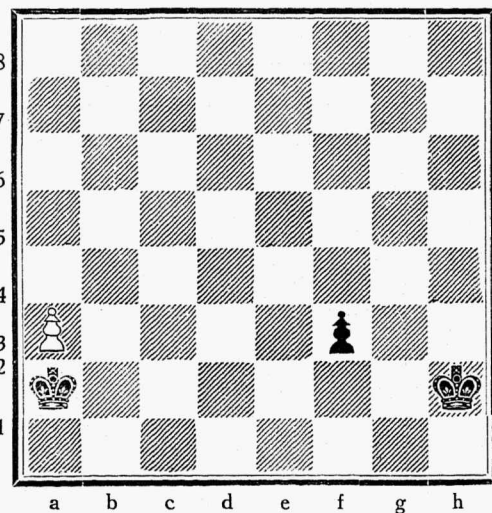
PÜSTREAD: 1. Saar Vahemeres. 2. Kala-3. Taip, mõistus. 4. Naisenimi. J. Bellini ooper. 11. K. Hamsuni teos. 12. Polaarmaade uurija. 13. Putukas. 14. Maitseaine. 15. Puhkepäev. 16. Endine ajaleht. 17. Aiavili. 18. Inglise tiitel. 19. Elukutse. 20. Kiudtaim. 21. Prant-suse kirjanik. 23. Maapäeva vara. 24. Lehtpuu. 25. Mõõdukus.

ÜLESANNE № 2.

Koostanud: H. Rinck.



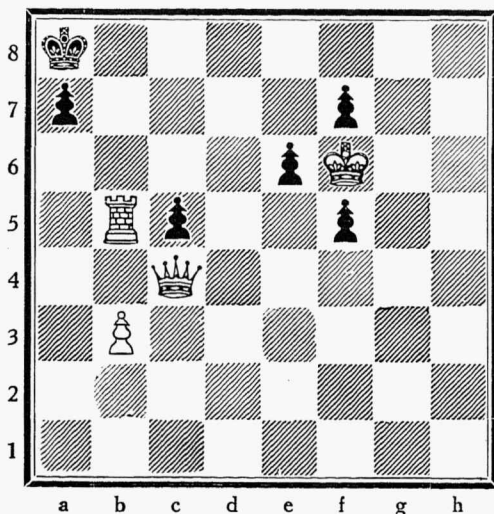
Valge algab ja võidab.



Valge algab ja võidab.

ÜLESANNE № 3.

Koostanud G. Herman.



Valged matistavad kahe käiguga.

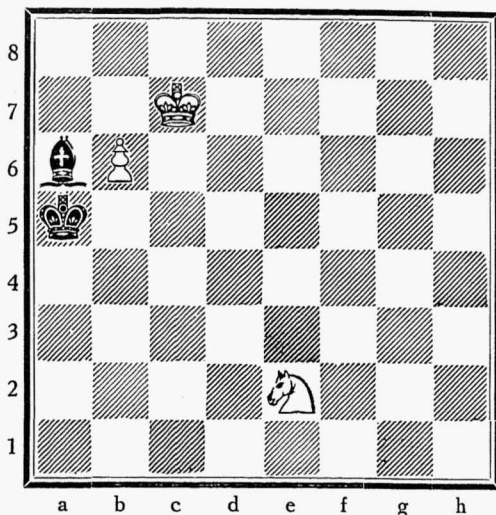
Kontrollseis:

Valged: Kf6; Lc4; Vb5; Eb3.

Mustad: Ka8; Ea7; c5; e6; f5; f7;

ÜLESANNE № 4.

Koostanud: V. Košek.



Valged algavad ja võivad.

1		2	3	4		5	6	7	8		9	10	11		12	13	14	
15					16			17		18								
				19						20					21			
22	23										24					25		
26						27			28		29		30					
					31	32					33	34			35			36
37		38						39		40					41		42	
43						44								45				

PÕIKREAD: 1. Linn P.-Ameerikas. 8. Maailmajagu. 15. Järv Aasias. 16. Mägismaa P.-Aafrikas. 18. Järv Eestis. 19. Küla Järvemaal, veinitööstusega. 21. Aedvili. 22. Jõgi Eestis. 24. Perekonna liige. 25. Viljatera. 26. Kõrgustik L.-Eestis. 27. Aasia elanike üldnimetus. 30. Eesti naiskirjanik. 31. Eesti endine minister. 33. Eesti poliitik. 35. Sugulane. 37. Riik Euroopas. Pealinn Balkanil. 42. Sulle — saksa keeles. 43. Prantsuse revolutsiooni tegelane. 44. Ooper Estoniast. 45. J. Liivi teos.

PÜSTREAD: 1. Kuurort Reini kaldal. 2. Tuline mass kraateris. 3. Linn Hispaanias. 4. Aluminiumi keemiline märk. 5. Laevasõidu ohte. 6. Eesti teadete agentuur. 7. Norra kirjanik. 8. Eesti kirjanik-poliitik. 9. Kaksikkonsonant. 10. Talu eluruum. 11. Eesti naistegelane. 12. Asub peas. 13. Mändmetsa teos. 14. Jõgi L.-Aasias. 17. A. Tolstoi romaan. 19. Chateaubriandi teos. 20. Naise nimi. 23. Maailmajagu. 28. Eks-riigivanem. 29. Sõjamasin. 32. Vedelikunõu. 34. Lina. Vabadussõja kangelasi, surnud. 38. Kaksikkonsonant. 40. Eitus. 41. Läti jõgi.

Ilmub vajaduse korral. Toimetuse aadr. Rakvere, Pikk 29.

Vastutav toimetaja: J. Meerits. — Keeleline korrektor: H. Jõulma. — Tegevtoimetaja: P. Tambek. Toimetus: A. Vendsalu, R. Kello, H. Kallip. — Talitus: A. Sepp, B. Tamm, A. Teetlaus.

„Ühistrükikoda Rakveres“ trükk 2. nov. 1938. a.

Moodsaid

*kübaraid,
kunstilli,
garnituure,
koolimütse*

saada

H. Sade

kübaraärist

*Rakvere,
Tallinna t. 18.*

Joh. Triefeldt

FOTOÄRI



JA

LABORATOORIUM



Rakvere, Lai tän. 17

Telefonid 3-14 ja 3-87

Õpilastele

koolimütse

(mittepleekivast riidest)



pakub

JOH. EINMAN'I

mütsi- ja karusnahaäri

Tallinna t. 25.

Fotostateljee

H. Olvet

Rakvere, Lai t. 17.

Õpilased,

*tehke kaastööd
oma kooli ajakirjale*

„Junglakandjad“!